

KYRKOSTYRELSENS CIRKULÄR

Nr 42/2010
16.12.2010

HUR BEMÖTA TIGGANDE EU-MEDBORGARE I FÖRSAMLINGSARBETET?

Tiggeri har varit ett utbrett fenomen i de europeiska storstäderna redan i årtal och har nu spridit sig också till Finland. Det uppskattas att cirka 300 personer kom till Finland för att tigga sommaren 2010. Av dessa fanns omkring 220 i huvudstadsregionen. De tiggande har olika bakgrund. En del har kommit hit huvudsakligen för att tigga, andra för att spela på gatorna eller sälja rosor. Bland de tiggande finns också de som försöker skaffa sig ett arbete.

Romerna är en av de största enskilda grupperna som skaffar sin utkomst genom att tigga. Enligt olika källor finns det 8–12 miljoner romer i Europa. Uppskattningsvis 200 000 av dem rör sig inom Europeiska unionens område. Romerna inom EU har stora problem med att klara sitt uppehälle. De lever i yttersta fattigdom, saknar utbildning och arbete och flertalet har inte heller tillgång till social- och hälsovårdstjänster. Dessutom är romerna utsatta för diskriminering och rasism på många nivåer. Särskilt kvinnornas ställning är svår.

Det är i första hand samhällets uppgift att ta hand om de fattiga. Även i församlingarna ställs man dock inför tiggarnas situation. I vissa församlingar har man hjälpt tiggande i akuta situationer. Dessa anvisningar innehåller allmänna principer om bemötandet av tiggande människor i församlingarna. Dessutom har vi sammanställt information om EU-medborgarnas centrala rättigheter.

På vilket sätt kan församlingen hjälpa de tiggande?

Församlingen kan i första hand hjälpa till genom att lindra den akuta nöden och påverka attityderna. Attitydpåverkan kan ske genom att församlingsmedlemmarna ges tillfälle att diskutera de tankar och känslor som frågan väcker. Behovet att förbättra de tiggandes levnadsförhållanden är så enormt att det kan kännas betydelselöst att erbjuda en liten hjälp. Det är dock viktigt att man inte undviker dem som ber om hjälp utan vågar närma sig dem med vänlighet. Församlingen måste våga stå på den svagas sida även när det gäller tiggare.

Så här kan församlingen hjälpa

- Var och en har rätt till ett människovärdigt liv. Det är av största vikt att se till de tiggandes grundläggande behov (mat, hygien, värme och eventuell sjukvård).
- Diakonin ger huvudsakligen ekonomisk hjälp genom att betala den hjälpbehövandes räkningar; kontanter hanteras inte.
- Tiggande människor kan också ta del av den mathjälp som erbjuds arbetslösa i församlingens regi.
- Matkassar kan delas ut under samma förutsättningar som till personer som är fast bosatta i Finland.
- Lediga lokaler kan med fördel erbjudas för boende. Även lokaler som är i sämre skick duger som nödinkvartering. Primära behov är tvättrum och toaletter, varmvatten samt möjlighet till matlagning och klädtvätt. Om församlingen avser att betala boendekostnader ska detta avtalas på förhand i församlingen.
- Om församlingen eller de lokala invånarna kan erbjuda lämpligt arbete ska de som behöver det få handledning med arbetsarrangemangen. Att erbjuda någon möjlighet att skaffa sig egna arbetsinkomster är en värdefull form av hjälp. Man kan också hjälpa de tiggande med att söka arbete på internet.
- Hjälp kan vara mycket vardaglig. Att lära någon hur man syr på maskin kan vara värdefull hjälp.
- Barnen ska bemötas på ett sätt som visar att man bryr sig om dem. Församlingen kan för barnen ordna program, lekar, spel – all slags verksamhet som skapar glädje.
- Församlingen kan för att underlätta kommunikationen leta upp en lämplig tolk inom sitt eget område eller vända sig till de regionala tolkcentralerna. Att ett gemensamt språk saknas är ingalunda alltid ett hinder för kommunikation.
- Tiggande människor stöter i Finland på fientlighet och rasism. Ingen får dömas enligt sin bakgrund eller förutfattade meningar. Det är bra att i församlingen diskutera hur fördomar bäst kan minskas.
- Bland de tiggande finns personer med kopplingar till kriminalitet, men detta gäller endast ett fåtal. För att ge akut hjälp behöver man inte utreda huruvida den hjälpbehövande har ett klanderfritt anseende.
- Alltid går det inte att hjälpa. Trots detta kan församlingen visa att den bryr sig om de tiggandes välfärd och behov. Denna omsorg kan man visa genom att stanna upp, hälsa och bygga upp bekantskap. Genom att stå ansikte mot ansikte med en människa visar man henne människovärde. Om man gör upprepade besök och blir bekant kan man skapa ömsesidigt förtroende, eventuellt som grund för någon form av hjälp.

Hänvisning till nödvändiga tjänster

- Personer i behov av akuta hälso- och sjukvårdstjänster ska få hjälp med att få tillgång till sådana. I brådskande fall ska vistelsekommunen tillhandahålla hälsovårdstjänster oberoende av patientens hemkommun.

- Om den tiggande söker arbete hänvisas han eller hon till arbets- och näringsbyrån. I egenskap av registrerad arbetssökande har personen samma rättigheter som alla andra arbetssökande.
- Om barnen behandlas illa ska detta enligt barnskyddslagen meddelas barnskyddsmyndigheterna.
- Om det finns minsta misstanke om människohandel ska förläggningen i Joutseno eller Uleåborg kontaktas (närmare anvisningar nedan).

EU-medborgares rättigheter

EU-medborgare, även romer från unionens medlemsländer, har rätt att röra sig fritt och vistas inom medlemsstaternas område samt söka och ta emot arbete. Rätten att fritt flytta från ett medlemsland till ett annat är i kraft även om de som flyttar inte är anställda, pensionärer eller studerande. De ska dock ha tillräckligt med inkomster och medel så att de inte behöver förlita sig på det mottagande landets system för social trygghet.

Ingen får särbehandlas på grund av medborgarskap, etniskt ursprung eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person (Finlands grundlag 6 §).

EU-medborgares vistelse i landet

- Vistelse som varar högst tre månader förutsätter inte uppehållstillstånd. Det räcker med att invandraren har ett giltigt ID-kort eller pass.
- Villkoret för vistelse i Finland är att invandraren inte belastar det finländska systemet för social trygghet, vilket innebär att EU-medborgare ska ha råd att antingen genom att arbeta eller på annat sätt vistas eller studera i Finland. (Familjemedlemmar till medborgare i ett Nordiskt land har rätt att vistas i Finland även om hans eller hennes utkomst inte är tryggad.)
- För att en person ska kunna komma in i landet och vistas här förutsätts att invandraren inte anses äventyra den allmänna ordningen eller säkerheten.
- Invandraren ska registrera sin vistelse i Finland om vistelsen är längre än tre månader. Registreringsanmälan ska lämnas in hos polisinspektionen i den härad där bostadsorten finns inom tre månader från inresan. En utredning över försörjningen ska då uppvisas utom i de fall där den sökande har en anställning (utlänningslagen 159 §). (Ett alternativ till registrering är att den sökande avlägsnar sig från landet för en liten tid och senare återkommer för följande tre månader.)
- En arbetssökande kan vistas i Finland en skälig tid även efter att tre månader förflutit utan att registrera sin vistelse, om invandraren alltså söker arbete och har reella möjligheter att få arbete.
- Personer som har sin hemvist eller är bosatta i någon annan av Europeiska unionens medlemsstater är berättigade till rättshjälp (rättshjälplagen 2 §).

Social trygghet och hälsovård

- Finland är skyldigt att ordna sjukvård för personer som tillfälligt vistas i eller bor i landet och som är försäkrade i något annat medlemsland. Efter-

som Rumänien är medlem i Europeiska unionen gäller förpliktelsen att ordna sjukvård även rumänska medborgare som vistas i Finland.

- För att ha rätt till vård för samma klientavgifter som de som är fast bosatta i landet ska man kunna visa upp ett europeiskt sjukförsäkringskort (European Health Insurance Card). Kortet visar att personen omfattas av sjukvårdssystemet i den stat som utfärdat kortet. Kortet ersätter inte kostnader som föranleds av att en person flyttas för att få vård eller fortsatt vård.
- Om en EU-medborgare som vistas i Finland inte har något europeiskt sjukvårdskort ska han eller hon ansvara för vårdkostnaderna enligt de faktiska kostnaderna. De rumäner som sökt sjukvård i Finland har i allmänhet inte något europeiskt sjukvårdskort.
- Brådskande sjukvård ska beredas alla som behöver sådan oberoende av boningsort (folkhälsolagen 14 § och lagen om specialiserad sjukvård 30 §). Kommunen kan av patienten ta ut högst en avgift som motsvarar produktionen av tjänsterna. I praktiken är det ofta vistelsekommunen som får stå för kostnaderna för vården och hemresan. Det finns ingen gemensam europeisk praxis om återindrivning av resekostnader. Om offentliga hälsovårdstjänster i Finland har tillhandahållits på en annan stats vägnar ersätter staten de hälso- och sjukvårdsenheter som gett vården för de kostnader som vården föranlett.
- Enligt grundlagen har alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv rätt till oundgänglig försörjning och omsorg (grundlagen 19 §). Dessa grundläggande rättigheter som anges i grundlagen tillkommer alla som omfattas av finsk rättstillämpning, inte endast finska medborgare.
- Kommunen ska sörja för att utkomststöd ges personer som vistas i kommunen (socialvårdslagen 13 §). I denna bestämmelse förutsätts inte att kommunen ska vara personens hemkommun.
- Kommunen kan vara skyldig att bevilja personer som tillfälligt vistas i kommunen stöd om behovet av utkomststöd är brådskande (lagen om utkomststöd 14 § 3 mom.). Denna föreskrift tillämpas även på utlänningar som tillfälligt vistas i kommunen och därmed också på tiggande EU-medborgare. Avsikten med utkomststödet är inte att göra det möjligt för utlänningar att fortsättningsvis vistas i Finland med hjälp av utkomststödet. Beviljandet av brådskande utkomststöd är begränsat till nödvändigt stöd, till exempel kostnader för hemresa och sådana nödvändiga mat- och andra kostnader som uppstår innan personen skäligen hinner återvända till sitt hemland.
- Att utkomststöd betalas på grund av tillfälliga svårigheter eller i enskilda fall kan inte anses belasta Finlands socialvårdssystem. Varje enskilt fall ska bedömas separat. Annat som bör beaktas är vistelsens längd, de personliga omständigheterna samt beloppet av det stöd som beviljats. Först om behovet av utkomststöd är återkommande och regelbundet kan det ses som en belastning på socialvårdssystemet.
- Arbetssökande förutsätts trygga sin utkomst med sändarlandets arbetslöshetsersättning så att de inte behöver vara hänvisade till det finländska systemet för social trygghet.

Barnskydd

- Förpliktelserna i barnskyddslagen gäller också barn i tiggande familjer.
- I all verksamhet som berör barn beaktas alltid i första hand barnets bästa. För att barnets bästa ska kunna tillgodoses förutsätts att barnet hörs i ärenden som gäller barnet självt och att barnets åsikter beaktas. Myndigheterna ska övervaka barnets intressen om barnets föräldrar eller vårdnadshavare, som har ansvar för barnet, försummar att värna om barnets bästa.
- Barnskyddslagen ålägger dem som är anställda eller innehar förtroendeuppdrag inom social- och hälsovården, undervisningsväsendet, ungdomsväsendet, polisen och församlingen eller något annat religiöst samfund att utan dröjsmål och utan hinder av sekretessbestämmelserna göra en anmälan till socialväsendet i kommunen om de i sin uppgift fått kännedom om ett barn för vars del behovet av vård och omsorg, omständigheter som äventyrar barnets utveckling eller barnets eget beteende kräver att behovet av barnskydd utreds.
- Socialmyndigheterna i barnets vistelsekommun är skyldiga att tillgodose behovet av brådskande barnskydd.
- Barnskyddslagen förutsätter att socialmyndigheterna i första hand stöder barnet och de vuxna som tar hand om barnet med hjälp av stödåtgärder inom öppenvården.
- Stödåtgärder inom öppenvården behövs ofta länge och kräver barnskyddspersonalens tid samt olika tjänster och pengar. Till exempel bristen på bostad eller medel ska utredas och avhjälpas, om detta är orsaken till behovet av barnskydd.

Unionsmedborgare kan avvisas om

- personen inte uppfyller de förutsättningar för inresa som föreskrivs för EU-medborgare, dvs. saknar giltigt resedokument (utlänningslagen 167 §).
- personens uppehållsrätt inte har registrerats eller uppehållskort inte utfärdats. I fråga om de tiggande kan avvisningsgrunden eventuellt tillämpas i dessa situationer till exempel om personen uppger sig alltjämt vistas i Finland för att söka arbete men inte gjort något för att sysselsätta sig.
- personen genom att upprepade gånger ty sig till utkomststöd eller därmed jämförbara förmåner eller på annat motsvarande sätt under sin korta vistelse blir en oskäligen belastning för Finlands socialvårdssystem. De tiggande romerna har veterligen i Finland tytt sig till det finska systemet för social trygghet endast i sällsynta enskilda fall.
- personen har meddelats inreseförbud av orsaker i anslutning till allmän ordning eller säkerhet. Åtgärderna ska grunda sig uteslutande på personens eget beteende och inte enbart på tidigare domar i brottmål. Den berörda personens beteende måste utgöra ett verkligt, faktiskt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse. Motiveringar som inte beaktar omständigheterna i det enskilda fallet eller som tar allmänpreventiva hänsyn kan inte godkännas (utlänningslagen 156 §).

Övrig lagstiftning

Att hjälpa offer för människohandel

Ibland har tecken på människohandel kunnat iakttas i tiggandet. Enligt den finska lagstiftningen är människohandel:

- sexuellt utnyttjande av en annan människa
- tvångsarbete eller annat slag av *försättande av en människa i förhållanden som kränker människovärdet*
- organhandel i ekonomiskt vinningssyfte.

Om en människa är tvungen att försörja sig genom tiggeri eller brottsliga metoder kan det enligt lagen betraktas som att man försätts i förhållanden som kränker människovärdet.

Det väsentliga kännetecknet för människohandelsbrott är att brottsoffret har vilselettts eller har kuvats till exempel till att tigga genom att någon utnyttjat hans eller hennes beroendeställning eller skyddslöshet. Metoder för människohandel kan vara att ta kontroll över någon eller rekrytera, överlåta, transportera, ta emot eller inhysa någon. Offret står i allmänhet i beroendeförhållande till gärningsmannen som upprätthåller beroendet med olagliga medel till exempel genom hot, våld eller frihetsberövande.

Offer för människohandel har rätt att få hjälp och skydd. Offer för människohandel som saknar hemkommun i Finland har rätt att få hjälp av det system som finns för att hjälpa offer av människohandel. För att få hjälp via hjälpsystemet räcker det med en misstanke om människohandel. Hjälpen till ett offer för människohandel kan bestå av att ordna boende, social- och hälsovårdstjänster, juridisk hjälp och rådgivning, säkerhetsarrangemang och andra stödåtgärder som offret behöver.

Förläggningarna i Joutseno och Uleåborg ansvarar för hjälpen till offer för människohandel. Förläggningen i Joutseno har hand om vuxna, familjer och grupper som utsatts för människohandel och förläggningen i Uleåborg ordnar stödåtgärder och stödåtgärder för minderåriga offer.

- Förläggningen i Joutseno upprätthåller samtalsjour: tfn 071 876 3170 (kl. 08.00–18.00). Jouren betjänar tillsvidare på finska, svenska och engelska.
- Juridisk rådgivning och hjälp fås av minoritetsombudsmannen som också fungerar som nationell rapportör om människohandel: Överinspektör Venla Roth: [tfn 071 878 8667](tel:0718788667), [venla.roth\(at\)ofm.fi](mailto:venla.roth@ofm.fi), www.ofm.fi.
- Hjälp kan också fås via flera aktörer inom den tredje sektorn, till exempel Brottsofferjouren, Pro-tukipiste och organisationen för kvinnor från etniska minoriteter Monika-naiset. www.riku.fi, www.pro-tukipiste.fi, www.monikanaiset.fi.
- Närmare information om människohandel, identifiering av offer för människohandel och hjälpsystemet: www.manniskohandel.fi.

Planer på lagändringar

I Finland har en av Inrikesministeriet tillsatt arbetsgrupp dryftat huruvida tiggeri borde förbjudas och utrett behovet av ändringar i ordningslagen. Arbetsgruppen lade fram sin slutrapport i oktober 2010. I rapporten föreslogs att ett förbud mot upprepat yrkesmässigt tiggeri på allmän plats ska tas in i ordningslagen. Arbetsgruppen föreslog också att ordningslagen ska kompletteras med ett särskilt förbud mot att slå läger utan tillstånd. Förbudet mot att slå läger skulle förhindra uppkomsten av olagliga inkvarteringsområden som är bristfälliga i fråga om konstruktion och brandsäkerhet. Dessutom skulle det under alla omständigheter vara förbjudet att slå läger på vissa specificerade offentliga platser. Arbetsgruppen föreslog också att förbud mot organisering av tiggeri tas in i strafflagen. Syftet med lagändringarna och de övriga åtgärder som arbetsgruppen föreslog är att förhindra organiserat tiggeri och utnyttjande av tiggare i samband därmed.

Förslaget har fått ett motstridigt mottagande. Regeringen beslöt att ordningslagen ändras så att det blir förbjudet att slå läger utan tillstånd och lagen ska också preciseras i avsikt att försöka minska de aggressiva dragen i tiggandet. Dessutom bedöms huruvida den nuvarande lagstiftningen är tillräcklig för förhindrande av organiserat tiggeri och huruvida de nuvarande metoderna för identifiering av offer för människohandel är tillräckliga.

Innan de planerade lagändringarna träder i kraft kan man ingripa i tiggeriet såsom ordningsförseelse med stöd av ordningslagen. I ordningslagen förbjuds störande av den allmänna ordningen och äventyrande av säkerheten på allmän plats. Passivt tiggande är inte sådant störande av den allmänna ordningen som avses i lagen. Störande tiggeri kan man ingripa i. Till exempel om tiggeri, säljande eller annan därmed jämförbar verksamhet är aggressivt, högljutt och stör omgivningen och i synnerhet om människor antastas eller hindras att passera till exempel genom att flera personer omringar dem kan beteendet betraktas som straffbart enligt ordningslagen.

Centrala lagar som gäller invandring:

[Grundlagen \(731/1999\)](#)

[Utlänningslagen \(301/2004\)](#)

[Socialvårdslagen \(710/1982\)](#)

[Lagen om utkomststöd \(1412/1997\)](#)

[Folkhälsolagen \(66/1972\)](#)

[Lagen om specialicerad sjukvård \(1062/1989\)](#)

[Rättshjälpslagen \(257/2002\)](#)

[Barnskyddslagen \(417/2007\)](#)

[Lagen om likabehandling \(21/2004\)](#)

[Lagen om minoritetsombudsmannen och diskrimineringsnämnden \(660/2001\)](#)

Uppgifterna om EU-medborgarnas rättigheter grundar sig på publikationen [Katukerjääminen ja viranomaisyhteistoiminta](#) (Tiggeri på gatan och myndigheternas sam-

arbete, finns endast på finska). Arbetsgrupp för utredning av förenhetligande av myndighetsåtgärder i anslutning till tiggeri. Inrikesministeriets publikationer 21/2008.

Projektet Rom po drom

De praktiska åtgärderna för att förbättra de tiggande romernas ställning är alltför få. Samprojektet Rom po drom (romer på vägen) mellan Helsingfors stad och Helsingfors diakonissanstalt avslutades i slutet av maj 2010. Målgruppen för det tvååriga projektet var de romer som kommit till Helsingfors från Rumänien och övriga östeuropeiska länder. Inom ramen för gatuprojektet har man kartlagt situationen för tiggarna och gatuförsäljarna i Helsingfors, i första hand romerna, och erbjudit information om lagstiftningen och förhållandena i Finland. Man har också hjälpt romerna med eventuella akuta problem. Helsingfors Diakonissanstalt har för avsikt att fortsätta med projektet. Projektet kommer i fortsättningen av finansieras av bland annat Kyrkostyrelsen och Helsingfors kyrkliga samfällighet.

Projektet rom po drom: www.hdl.fi/fi/kehittamistoiminta/rom-po-drom-romanit-tiella. Projektets slutrapport medföljer som bilaga (endast på finska).

Närmare information ger kyrkans enhet för diakoni och samhällsarbete:

Marja-Liisa Laihia, marja-liisa.laihia@evl.fi

Marja Kantanen, marja.kantanen@evl.fi

Tiina Saarela, tiina.saarela@evl.fi

Se även: [Kyrkostyrelsens plenum 19.10.2010: Orsakerna till fattigdomen och diskrimineringen måste lösas](#)

KYRKOSTYRELSEN

Jukka Keskitalo

Pekka Huokuna